

Пільгуй (Колесник) Н. М.,

Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут", м. Харків

НАУКОВИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ДИСКУРС У ФУНКЦІОНАЛЬНОМУ АСПЕКТІ

У статті досліджується науковий агротехнічний дискурс у прагматичному аспекті. Розглядається поняття прагматичної функції та аналізуються сучасні концепції прагматичних функцій. Виокремлюються основні прагматичні функції наукового агротехнічного дискурсу, які розподіляються між адресантом та адресатом.

Ключові слова: прагматика, прагматична функція, дискурс, адресант, адресат.

В статье исследуется научный агротехнический дискурс в прагматическом аспекте. Рассматривается понятие прагматической функции, и анализируются современные концепции прагматических функций. Выделяются основные прагматические функции научного агротехнического дискурса, которые распределяются между адресантом и адресатом.

Ключевые слова: прагматика, прагматическая функция, дискурс, адресант, адресат.

The article researches the scientific agrotechnical discourse from the pragmatic point of view. It considers the notion of the pragmatic function and analyses the contemporary approaches of pragmatic functions. It defines the main pragmatic functions of the scientific agrotechnical discourse that are allocated between an addresser and an addressee.

Key words: pragmatics, pragmatic function, discourse, addresser, addressee.

Актуальність дослідження обумовлена важливістю комплексного аналізу прагматичних характеристик наукового агротехнічного дискурсу, зокрема прагматичних функцій.

Об'єктом дослідження слугували наукові тексти агротехнічного дискурсу. Предмет дослідження – прагматичні функції у наукових текстах агротехнічного дискурсу. Мета – на основі вивчення наукових текстів агротехнічного дискурсу виокремити його основні прагматичні функції та розподілити їх між адресантом і адресатом.

Для дослідження прагматичних функцій наукового агротехнічного дискурсу застосовуємо функціональний підхід, який базується на дослідженні ефективності передачі / отримання інформації в процесі спілкування. Це дозволяє окреслити, яким чином та чи інша мовленнєва одиниця реалізує своє призначення в процесі висловлювання, а також забезпечує системний опис реально існуючих параметрів (знакових, категоріальних, синтаксичних, прагматичних) та співвідношення між ними [3; 7].

Функція – це роль, яку ті або інші класи одиниць виконують у побудові одиниць більш високих рівнів [2, с. 30].

Поняття прагматичної функції описано в роботі Л.А. Кисельової [6]. На її думку, в умовах поліфункціональності мови важливий момент у розумінні її суті полягає у побудові системи ієрархічно взаємопов'язаних підсистем, що розрізняються за характером заданих комунікативних властивостей. В залежності від цих властивостей всі підсистеми поділяються на дві основні групи: інформаційні та прагматичні [6, с. 13]. На думку Л.А. Кисельової, рівні такої системи слід називати ярусами. Перший вищий ярус займають такі функції, як функції пізнання, національно-культурна й акумулятивна функції. Перший ярус є єдністю евристичної (розумової) і комунікативної функцій. Другий ярус складають також дві функції: інтелектуально-інформативна і прагматична [6, с. 43]. До третього ярусу Л.А. Кисельова відносить такі функції, як номінативна, дійктивна і релятивна, висхідні до інтелектуально-інформаційної, а також емоційна, емоційно-оцінна, естетична, спонукальна, експресивна та контактна, які є складовими прагматичної функції. Досліджуючи функціональні мовні поля, Л.А. Кисельова зауважує, що подальше виокремлення ярусів є дуже складним і не завжди можливим.

Дещо по-іншому функцію розуміє М. Сільверштейн [10, 11]. Зокрема, під прагматичною функцією він розуміє цілеспрямоване використання сигналів для досягнення соціального ефекту. Така функція характеризує, яким чином адресант і адресат, які використовують міжособистісний канал, налаштовані на те чи інше завдання, кваліфікують свої мовленнєві дії: питання, оголошення, наказ, іменування тощо [10, с. 132].

Виокремлення прагматичних функцій у вітчизняній германістиці було здійснено на матеріалі текстів малих форм [4, с. 9].

Отже, попередні дослідники розглядали ряд функцій, а саме емоційну, емоційно-оцінну, естетичну, спонукальну, експресивну та контактну функції у якості складових прагматичної функції. Тобто прагматична функція вважалася складним явищем або системою, що включає в себе декілька компонентів. Але на нашу думку вказані функції є окремими прагматичними функціями, оскільки кожна з них зумовлена прагматичною настановою автора. Крім того, ми вважаємо, що кожна функція будь-якого тексту реалізує в собі певну прагматичну настанову.

Таким чином, експлікуючи підходи до аналізу прагматичних функцій, робимо висновок, що прагматична функція – це цілеспрямоване використання мовних одиниць для досягнення певного ефекту на адресата; це функція, яка сприяє встановленню умовного контакту між автором та реципієнтом за допомогою відповідних вербальних і невербальних засобів, вживання яких реалізує прагматичну настанову автора. Слід зауважити, що кожна функція, що реалізується в текстах наукового агротехнічного дискурсу зумовлена комунікативно-прагматичною настановою автора. Аналіз текстів досліджуваної сфери дозволив нам виокремити такі основні функції наукового агротехнічного дискурсу.

Комунікативна функція. Мова передає інформацію про світ, який пов'язаний з обробкою цієї інформації; він має пряме відношення до побудови, організації й удосконалення інформації та способів її представлення і забезпечує протікання комунікативних процесів, у ході яких передаються величезні шари знань [8, с. 6-7]. Комунікативна функція є основою для реалізації процесу спілкування між учасниками агротехнічного дискурсу.

Інформаційна функція наукового агротехнічного дискурсу полягає у передаванні певної інформації про ек-

тралінгвальну дійсність, а також у відображенні об’єктивної реальності. Автор дає зрозуміти реципієнту, що хоче повідомити (передати) йому нове знання, проінформувати його про що-небудь.

Пізнавальна функція. Науковий текст включає питання про здатність тексту передавати нюанси наукової думки; він є хранителем і транслятором наукового знання та задовольняє запити соціуму в отриманні інформації в умовах ускладнення й розширення наукової комунікації [8, с. 6-7]. Завдання винахідника не лише зробити відкриття і “загорнути” його належним чином у практичну оболонку, але повідомити про свій винахід громадськості, довести практичну значущість свого витвору в зрозумілій, доступній формі [5, с. 84].

Інформаційна та пізнавальна функція притаманна кожному тексту наукового агротехнічного дискурсу, тому що з його допомогою адресат отримує інформацію та пізнає нове знання.

Manures, like other organic residues that decompose easily and rapidly release nutrients, are usually applied to soils in quantities judged to supply sufficient nitrogen for the crop being grown in the current year. It might be better for building and maintaining soil organic matter to apply manure at higher rates, but doing so may cause undesirable nitrate accumulation in leafy crops and excess nitrate leaching to groundwater. High nitrate levels in leafy-vegetable crops are undesirable in terms of human health, and the leaves of many plants seem more attractive to insects. In addition, salt damage to crop plants can occur from high manure application rates, especially when there is insufficient leaching by rainfall or irrigation. Very high amounts of added manures, over a period of years, also lead to high soil phosphorus levels (table 9.2). It is a waste of money and resources to add unneeded nutrients to the soil, nutrients which will only be lost by leaching or runoff, instead of contributing to crop nutrition (Magdoff, Building Soils for Better Crops, 2000, P. 82).

Наприкладі показано, що основою інформаційної та пізнавальної функції є спеціальна лексика, зокрема агротехнічна термінологія. Саме вона несе в собі ту важливу інформацію, що необхідна адресату.

Функція доказовості істинності знань. Ця функція реалізується переважно у текстах дослідників або винахідників у аграрному секторі.

В умовах наукової комунікації інтенція суб’єкта мови реалізується в формі прагматичної установки тексту. Для наукового стилю мови – це доказ правильності наукового факту, що здійснюється за допомогою ряду логічних вербальних дій [1, с. 18]. Функція доказовості істинності знань реалізується, перш за все, в патентах (*Режим доступу*: <http://appft1.uspto.gov/>), де адресант виступає у кількох іпостасях: учений-дослідник, учений-винахідник, учений-експерт, причому адресат може мати однакові статусно-рольові характеристики з адресантом.

Функція аргументації. Функція наукової прози – послідовний й систематичний виклад та аргументований доказ або, навпаки, аргументоване спростування наукових концепцій і теорій [2, с. 114]. У науковій прозі аргументації відводиться особливе значення. Ніхто із винахідників не володіє монополією на істину, а безмежність пізнання змушує кожного вченого, дослідника, винахідника критично ставитись як до чужих, так і до своїх відкриттів [5, с. 84].

Експланаторна функція. Яскравим прикладом реалізації експланаторної функції є інструкції, підручники, методичні вказівки, деякі описи винаходів в патентах. Так, наприклад, експланаторна функція яскраво виражається в інструкції по експлуатації трактора (*Tractor Action, 2005*), де крок за кроком пояснюється, як працювати з трактором:

... – *Never drive a tractor or other machinery unless you have been trained to do so.*

– *Make sure you understand the controls before you operate the tractor.*

– *Before moving off, always check whether independent brakes are locked together. They should always be locked together for road and transport use.*

– *Make sure no one else is near before you start the engine (Tractor Action, 2005, P. 8).*

Крім того, експланаторна функція реалізується в невербальному матеріалі, наприклад, вона підтверджується рисунками, які демонструють або пояснюють, як і що виконувати.

Довідкова функція. Фактично вся література наукового агротехнічного дискурсу виконує довідкову функцію, проте особливу роль у реалізації цієї функції відіграють довідники, каталоги, словники – тексти, головна мета яких – надати довідку.

Дидактична функція. Науковий текст включає питання про здатність тексту передавати нюанси наукової думки, він є хранителем і транслятором наукового знання, він задовольняє потреби соціуму в отриманні інформації в умовах ускладнення й розширення наукової комунікації [8, с. 6-7]. Матеріали текстів агротехнічного дискурсу застосовують у навчальному процесі вищих спеціалізованих навчальних закладів, які готують фахівців відповідної галузі знань. Так, наприклад, підручник *Jihn H. Martin, Richard P. Waldren Principles of Field Crop Production* застосовується не тільки для підготовки інженерів-дослідників, інженерів-механізаторів, але й менеджерів і топ-менеджерів у галузі сільського господарства.

Можна умовно розподілити прагматичні функції між адресантом і адресатом, але слід зауважити, що жодна функція не буде реалізуватися за відсутності одного з комунікантів. Цей умовний розподіл базується лише на важливості та значущості ролі виконання певної функції у процесі комунікації одного з них. За нашими спостереженнями, більшість функцій виконує **адресант**, які є наступними: інформаційна, функція доказовості істинності знань, функція аргументації, довідкова, експланаторна, дидактична, комунікативна. Таким чином, за **адресатом** залишаються комунікативна, пізнавальна, яких достатньо для створення дискурсу.

У процесі реалізації комунікативної функції автор і реципієнт відіграють однаково важливу роль. Отже, науковий агротехнічний дискурс інформує й дає знання, доводить істинність нових знань, аргументує й пояснює, слугує довідковим матеріалом та є інструментом комунікації, а також відіграє важливу роль у навчальному процесі спеціалізованих навчальних закладів.

Перспективи подальшого дослідження. Одним із перспективних завдань є дослідження комунікативних стратегій і тактик англомовних наукових текстів агротехнічного дискурсу у взаємозв’язку з прагматичними функціями, перелік яких має бути доповненим.

Література:

1. Азнаурова Э. С. Прагматика текстов различных функциональных стилей / Э. С. Азнаурова // Сб. Общественно-политический и научный текст как предмет обучения иностранным языкам. Отв. ред. М. Я. Цвиллинг. – М. : Наука, 1987. – С. 3-29.
2. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике: Учеб. пособие / И. В. Арнольд – М.: Высш. шк., 1991. – 140 с.
3. Денисенко С. Н. Функціоналізм – одна з найважливіших парадигмальних рис лінгвістики кінця ХХ-початку ХХІ ст. / С. Н. Денисенко // Інозмена філологія на межі тисячоліть / Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. № 471. – Харків : Константа, 2000. – С. 68-76.
4. Жук Л. Я. Приклад як тип тексту: лінгвостилістичні та прагматичні аспекти (на матеріалі англійської дидактичної літератури): Дис. канд. філол наук: 10.02.04/ Харківський національний університет ім. Каразіна. – Х., 2004. – 222 с.
5. Зуенко Т. М. Типологічні риси технічного дискурсу / Т. М. Зуенко // Нова філологія. Збірник наукових праць – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – № 35 – С. 83-85.
6. Киселева Л. А. Вопросы теори иречевого воздействия / Л. А. Киселева. – Л. : ЛГУ, 1978. – 160 с.
7. Левицький А. Е. Функціональний підхід до аналізу системи номінативних одиниць сучасної англійської мови / А. Е. Левицький // Інозмена філологія на межі тисячоліть / Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. № 471. – Харків : Константа, 2000. – С. 137-143.
8. Шагеева А. А. Когнитивные функции цитаты в естественнонаучном тексте: На материале русского и английского языков : дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20. – Екатеринбург, 2005. – 216 с. Режим доступа: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/92558.html>.
9. Sawtschenko Juri. Der Witz als Genre der kleineren Formen. Ukrainische Beiträge zur Germanistik / Juri Sawtschenko. – Bd. 1. – Shaker Verlag : Aachen, 2000.– 134 s.
10. Silverstein M. The culture of language in Chinookian narrative texts; or, On saying that... in Chinook / M. Silverstein // Grammar inside and outside the clause: Some approaches to theory from the field. – Cambr. etc.: Cambr. UP, 1985. – P. 132-142.
11. Silverstein M. The three faces of “function”: Preliminaries to a psychology of language / M. Silverstein // Social and functional approaches to language and thought. – Orlando: Acad. Press, 1987. – P. 17-18.